MAREA SAFICĂ — MAREA HOMERICĂ

DE

FLORICA BECHET

[- ∪ - ἀπὺ] Σαρδίων . . . .
[- ∪ πόλ]λακι τύιδε̣ [ν]ῶ̣ν ἔχοισα
ὠς πε̣[δε]ζώομεν·β[εβάω]ς̣ ἔχε̣ν̣
σὲ θέα⟨ι⟩σ̣' ἰκέλαν 'Αρι-
γνώτα σᾶι δὲ μάλιστ' ἔχαιρε μόλπαι.
νῦν δὲ Λύδαισιν ἐμπρέπεται γυναί-
κεσσιν ὤς ποτ' ἀελίω
δύντος ἀ Ϝροδοδάκτυλος μήνα
πάντα περ⟨ρ⟩έχοισ' ἄστρα, φάος δ'ἐπί-
σχει θάλασσαν ἐπ' ἀλμύραν
ἴσως καὶ πολυανθέμοις ἀρούραις.
ἀ δ' ἐ⟨έ⟩ρσα κάλα κέχυται, τεθά-
λαισι δὲ Ϝρόδα κἄπαλ' ἄν-
θρυσκα καὶ μελίλωτος ἀνθεμώδης.
πόλλα δὲ ζαφοίταισ' ἀγάνας ἐπι-
μνάσθεισ' ῎Ατθιδος ἰμέρωι
λέπταν ποι φρένα κῆρ ⟨δ'⟩ἄ̣σ̣α̣⟨ι⟩ βόρηται
κῆθ⟨ι⟩ δ' ἔλθην ἄμμε ὄ̣ξυ̣ βόα⟨ι⟩ τὸ̣ δ'οὐ
†νωντ† ἄ[π]υστον ὐμ[. .] πόλυς
γαρύε̣[ι . .]αλος π̣[. . . δ]ν τὸ μέσσον
[ε]ὔμ[α]ρ[ες μ]ὲ̣ν ου [.] σ' α̣ἰμιθέαισι μόρ-
φαν ἐπή[ρατο]ν ἐξίσω-
σθ' αἰ συ[. .]ρος ἔχησθα[. . .]νιδηον
]το[. . .]ρα τι-
μαλ̣[δι' α]ἴθερος
καὶ δ[.]μ[ ]ος 'Αφροδίτα
καμ[ ]νέκταρ ἔχευ' ἀπὺ
χρυσίας [ ]ν̣χν
[. . . .]απουρ[ ]χέρσι Πείθω
]θ[. .]ησεν η
πόλλ]ακις
]εδαην μαι-
]ες τὸ Γεραΐστιον
]ν φίλαι
ἄπ]υστον οὔδενο[ς]
]ερον ἴξο[μ ∪]

Mult analizatul şi mult discutatul fragment 98 D. apare, după afirmaţia lui C. M. Bowra [1], drept un « triumf al stilului » safic. Desfăşurîndu-se ca o succesiune de sinestezii, poemul este construit pe baza metaforei şi metonimiei : luna ce se ridică peste Mytilene străluceşte printre stele precum fata absentă printre femeile lidiene ; luna este însăşi fata, care, cu

[1] C. M. Bowra, *Greek lyric poetry*, Oxford, 1936, p. 210.

frumusețea, cu lumina ei, dă viață la tot ce o înconjoară, hrănește dragostea [2].

Poezia safică este însă un s i s t e m d e s i m b o l u r i, fiecare metaforă apărînd cu constanță « both as presentation and representation »[3] și devenind astfel simbol. În acest sens, citit cu ajutorul codului safic, fragmentul 98 apare și ca o subtilă țesătură de simboluri [4] : noaptea = timpul întîlnirilor, mediul dizolvant al însingurării; luna = agentul dizolvant al acesteia, fata asemenea zeilor către care se îndreaptă gîndul și sentimentele eului poetic; stelele = tovarășele de viață și de cîntec; lumina = dragostea și viața; roua = varianta lichidă a luminii, născută din ea; floarea = frumusețea și perisabilitatea, fata, παρθένος.

Dintre toate elementele de natură prezente în fragment numai marea pare să nu aibă un simbol. Nici unul dintre studiile pe care le-am putut consulta și care privesc fragmentul 98 nu se referă la mare. Marea pare să nu se înscrie în codul liric, în sistemul de simboluri safic.

De altfel, dacă pentru lună, stele, noapte, floare etc. s-a putut stabili valoarea simbolică, acest lucru se datorează faptului că ocurența lor în fragmentele safice, în contexte similare și cu aceeași semnificație, este mare și s-a putut proba constanța valorii metaforice cu care sînt întrebuințate, ceea ce le transformă în simbol. Marea însă nu apare în poezia safică decît de trei ori : o dată în fragmentul 55 D. (ἐπ'ἄλμυρον πόντον) și de două ori în fragmentul 98 (θάλασσαν ἐπ'ἀλμύραν v. 10 și ἄλος? v. 20). Imposibilitatea de a studia în intertextualitate semnificația mării în poezia safică ne obligă la căutarea unei alte metode de lucru a unor alte mijloace de abordare a fragmentului 98.

Este bine cunoscut faptul că lirica greacă (și, desigur, nu numai aceasta) și-a luat o parte din materialul poetic din epopeile homerice. Se cunosc de asemenea modalitățile de « citare » din Homer, de la preluarea prelucrată a unui motiv pînă la versuri întregi, de la aluzii la unele pasaje pînă la preluarea directă a formulelor homerice.

Nu o dată poezia safică trimite la Homer. Fragmentul 55, în care apare marea, vorbește despre nunta lui Hector și a Andromacăi. Însuși fragmentul 98 abundă de aluzii și citate homerice. Astfel, imaginea lunii strălucind printre stele și revărsîndu-și lumina peste lume trimite la *Iliada*, VIII, 555 —559 [5]. Împreunarea sub puterea Afroditei (deci a iubirii)

---

[2] Cf. Thomas McEvilley, *Sapphic Imagery and Fragment 96*, Hermes 101, 1973, p. 275—278.

[3] E. Wellek — A. Warren, *Theory of Literature*, ed. 3, New York, 1956, p. 189, apud Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 266.

[4] Cf. Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 265 : « Cînd imaginile din natură nu sînt figuri de stil, ele sînt alese pentru simbolismul lor erotic ».

[5] *Iliada*, VIII, 555—559 :

ὡς δ'ὅτ' ἐν οὐρανῷ ἄστρα φαεινὴν ἀμφὶ σελήνην
φαίνετ'ἀρισρεπέα, ὅτε τ'ἔπλετο νήνεμος αἰθήρ·
ἔκ τ'ἔφανεν πᾶσαι σκοπιαὶ καὶ πρώονες ἄκροι
καὶ νάπαι· οὐρανόθεν δ'ἄρ'ὑπερράγη ἄσπετος αἰθήρ,
πάντα δὲ τ'εἴδεται ἄστρα, γέγηθε δέ τε φρένα ποιμήν·

printre flori înrourate trimite la *Iliada*, XIV, 347 —351[6]. Lumina şi varianta ei lichidă, roua, înseamnă dragoste şi viaţă, după cum întunericul şi roua întunecată, însîngerată, e semn de moarte [7]. Într-o lectură diacronică, μνάομαι (ἐπιμνάστεισα) poate fi citit cu sensul homeric de « a cere în căsătorie », fragmentul fiind un simulacru de epitalam [8], un cîntec de nuntă răsturnat. Asemănarea cu zeul este tot un loc homeric [9] ca şi asemănarea cu astrul [10]. Μολπή este tot un homerism [11], iar ἀελίω δύντος trimite şi el la Homer [12]. Θάλασσαν ἀλμύραν aminteşte de θαλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ [13]. Şi, desigur, Ϝροδοδάκτυλος este celebrul epitet al Aurorei homerice, transferat aici lunii [14].

Date fiind toate aceste locuri homerice, ne întrebăm dacă versul 20, atît de corupt, încît nu s-a putut propune o lectură integrală, fiecare dintre editori citind altceva, cei mai mulţi oprind transcrierea la versul

---

[6] *Iliada*, XIV, 347—351 : φύεν νεοθηλέα ποίην, / λωτόν θ'ἑρσήεντα ἰδὲ κρόκον ἠδ'ὑάκινθον πυκνὸν καὶ μαλακόν . . ./. . . στιλπναὶ δ'ἀπέπιπτον ἔερσαι. Cf. Benedetto Marzullo, *Frammenti della lirica greca*, Firenze, 1965, p. 81 : « L'amoroso incanto della natura, prima che nella saffica sensibilità, è, evidentemente, nella stessa traditione epica ». Enzo Degani (*Lirici greci*. Antologia a cura di Enzo Degani e Gabrielle Burzacchini, 1ª ristampa, Firenze, 1978, p. 168) vede în aceste versuri un « *milieu* de la vicenda affettiva delle tre protagoniste ».

[7] Cf. *Odiseea*, XIII, 245 : αἰεὶ δ'ὄμβρος ἔχει τεθαλυῖά τ'ἐέρση·
Iliada, XI, 52—54 : ἐν δὲ κυδοιμὸν
ὦρσε κακὸν Κρονίδης, κατὰ δ'ὑψόθεν ἧκεν ἐέρσας
αἵματι μυδαλέας ἐξ αἰθέρος.

[8] Cf. Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 260—261 ; A. Turyn, *Studia Sapphica*, Eus Suppl., vol. 6, 1929, p. 65, vede în acest sens de subtext o conotaţie homerică, pe care Sappho o are în minte, actualizînd-o *ad affectionem oriundam*.

[9] Chiar termenul ἀριγνώτα, socotit de unii cercetători a nu fi nume propriu, ci adjectiv, trimite la *Odiseea*, VI, 101—109 :

τῇσι δε Ναυσικάα λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς.
οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ'οὔρεα ἰοχέαιρα,
ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον,
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισιν·
ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
πασάων δ'ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
ῥεῖά τ'ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι·
ὥς ἥ γ'ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.

[10] Cf. *Iliada*, VI, 401 : Ἑκτορίδην ἀγαπητόν, ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ ; X, 547 : αἰνῶς ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο.

[11] Cf. B. Marzullo, *op. cit.*, p. 80.

[12] Cf. δύντα δ'ἐς ἠέλιον (*Iliada*, XIX, 308, etc.), δύσετό τ'ἠέλιος (*Odiseea*, VI, 321, etc.), ἠελίω καταδύντι (*Iliada* XVIII, 210 ; XIX, 207, etc.). Construcţia genitivală apare doar în formula ἠελίου ἀνιόντος (*Iliada* VIII, 538, etc.).

[13] *Odiseea*, XII, 236 ; 240 ; 431 ; XV, 249. Cf. Irena Kazik-Zawadzka, *De sapphicae alcaicaeque elocutionis colore epico*, Wrocław, 1958, p. 89. De altfel, în fragmentul 55, Sappho creează sintagma ἅλμυρον πόντον, deşi la Homer πόντος nu apare niciodată cu acest epitet, ci numai ὕδωρ : θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ἁλμυρὸς πόντος apare însă la Hesiod (*Theog.*, 107, 964).

[14] Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 262 consideră că nici unui grec, ca, de altfel, nici unui modern nu putea să-i scape această aluzie homerică. Deplasarea epitetului de la Aurora la lună este un alt semn al acestei ciudate şi tulburătoare răsturnări a unui cîntec de nuntă. Cf. şi Louse Weld — William Netheract, *Sappho's rose-fingered moon: a note*, Arion, V, 1966, 1, p. 28—31. De altfel, în conformitate cu necesităţile mesajului liric, nu numai numele lunii primeşte un alt epitet. Tot în fragmentul 98, ἀρούρα nu mai este nici ζείδωρος (cf. ζείδωρον ἄρουραν *Iliada*, XX, 226, etc.), nici ἐρίβωλος (cf. ἐρίβωλον ἄρουραν, *Iliada*, XXI, 232 etc.), ci πολυάνθεμος, epitet folosit de Pindar şi Anacreon.

19, nu ar ascunde o formulă homerică și nu s-ar putea întregi printr-un epitet homeric sau un alt cuvînt cu rezonanță, bine cunoscut fie prin frecventa sa ocurență, fie prin unicitatea sa în Homer. Acest cuvînt trebuie, în primul rînd, să corespundă din punct de vedere metric, apoi să se încadreze semnificației generale a fragmentului și, în cele din urmă, să poată intra în codul de semne safic.

Versul 20 conține gruparea de litere]αλος[. Optăm pentru lectura ἅλος, ca un cuvînt de sine stătător, chiar dacă edițiile nu indică o pauză înaintea sa și nici spirit și accent. O facem, în primul rînd, pentru că ne-o permite scrierea continuă sub care se prezintă fragmentul. În al doilea rînd, pentru că, semantic, se leagă de un κῦμ[α citit de Lobel la începutul versului următor [15]. În al treilea rînd, pentru că s-a demonstrat că și zbuciumul fetei care își îndreaptă strigătul către Lesbos trimite la un loc homeric : zbuciumul și plînsetul unei persoane îndurerate pe malul mării [16].

Așadar versul 20 conține cuvîntul « mare ». Cum este această mare? Ce epitet i se potrivește? Ce funcție are în poezia safică?

Intenția noastră este să căutăm un sprijin în Homer. Desigur, poeta a avut în minte zbuciumul unui Ahile sau al lui Ulise plîngînd pe malul mării și, poate, chiar cuvintele lui Homer (*Iliada*, I, 33 ; 349 ; XXIII, 59 ; XXIV, 12, *Odiseea*, V, 136 ; XIII, 219) [17]. Cele mai frecvente formule din aceste versuri sînt θῖν'ἁλός și θῖνα θαλάσσης. Știm că drama este similară celei ce se petrece pe țărmul mării, numai că θῖν'ἅλος nu intră în vers nici prin cantitate, nici prin faptul că Sardesul nu se află pe țărm. Ideea de țărm rămîne însă pentru cel care-l are în minte pe Homer.

Strigătul fetei este destinat a trece p e s t e mare. Schubart [18], urmat de Wilamowitz [19], Lobel [20], Diehl [21] și Reinach [22], propune δι'ἅλος. Mai frecventă însă decît διά, cînd e vorba de mare, este prepoziția ἐπί (v. și versul 10). De altfel, la Homer διά nu apare niciodată cu ἅλς, nici cu

---

[15] Nu puține sînt locurile din Homer în care unui ἁλός îi urmează κῦμα.

[16] Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 275 : « ... it is a conventional scene, established by Homer, for a person grieving to wander distracted by the sea-shore, and especially at night ».

[17] *Iliada*, I, 33 : βῆ δ'ἀκέων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.
I, 350 : θῖν'ἐφ'ἁλὸς πολιῆς, ὁρόων ἐπ'ἀπείρονα [alte surse : ἐπὶ οἴνοπα] πόντον·
XXIII, 59 : Πηλεΐδης δ'ἐπὶ θινὶ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
XXIV, 12 : δινεύεσκ'ἀλύων παρὰ θῖν'ἁλός·
Odiseea, V, 158 : πόντον ἐπ'ἀτρύγετον δερκέσκετο δάκρυα λείβων.
XIII, 220 : ἑρπύζων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

[18] W. Schubart, *Neue Bruchstücke der Sappho und Alkaios*, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften zu Berlin, I, 1902.

[19] U. v. Wilamowitz-Moellendorf, *Neue lesbische Lyrik*, in Neue Jahrbücher für klassische Philologie, 1914.

[20] S. Lobel, Σαπφοῦς μέλη, *the Fragments of the Lyrical Poems of Sappho*, Oxford, 1925.

[21] E. Diehl, *Antologia Lyrica Graeca*, Lipsiae, 1935.

[22] Th. Reinach — A. Puech, *Alcée — Sapho*, Paris, 1937.

vreun alt nume al mării, ci numai ἐπί [23]. În plus, în dialectul eolic, lui διά îi corespunde ζά, care oferă numai o singură silabă (v. şi compusul ζαφοίτασα).

Glasul fetei era odinioară desfătarea lui Atthis. Acum, acelaşi glas nu mai poate fi auzit. E o voce care cheamă şi care se frînge, ca în cunoscutul fragment 2, 7—8 : ὤς με φώνας / οὖδεν ἔτ' εἴκει. Aşadar γαρύει δ'ἔτ' ἄλος π[. . . .]τ̣ὸ̣ μέσσον·

Strigătul nu ajunge deci peste mare. Explicaţia acestei întreruperi a contactului, a acestei opriri a mesajului o poate da s t a r e a m ă r i i î n a c e l m o m e n t . Ea trebuie să fie ori foarte întinsă, ori vuitoare, zbuciumată, deci înspumată, căruntă. Vom apela aşadar la bine cunoscutele şi frecventele epitete homerice (v. şi epitetele din versurile homerice citate : ἀπείρων, πολιός, πολύφλοισβος). Dintre toate epitetele mării homerice vom selecta deci numai pe cele care ilustrează aspectele amintite : ἀπείριτος, ἀπείρων, εὐρύς, ἐυρύπορος ; ἀγάστονος, ἠχέεις, κυμαίνων, πολιός, πολύκλυστος, πολύφλοισβος [24]. Π, prima literă a cuvîntului, operează o a doua selecţie. Dintre epitetele începînd cu această literă cele mai frecvente sînt πολιός (la Homer apare de 26 de ori, de 22 de ori numai în sintagma ἁλὸς πολιῆς) şi πολύφλοισβος. Se exclude de la început πολύφλοισβος, pentru numărul mare de silabe. Πολιός nu corespunde decît parţial din punct de vedere metric, un ἄλος πολίας cerînd lectura cu sinereză.

Aşadar nu ne putem servi de epitet ca determinant care, creînd un context, să introducă cuvîntul determinat, ca simbol, într-o altă serie semantică. Renunţăm deci la termenii homerici cei mai frecvenţi care ar putea întregi imaginea mării.

Credem însă că termenii sau sintagmele unice din poemele homerice au tot atîta răsunet în memorie ca şi formulele, epitetele şi cuvintele cele mai frecvente. Aceşti termeni pot fi, în cazul nostru, numai substantive şi adverbe-prepoziţii. O singură dată în Homer apare πόρους ἁλός (*Odiseea*, XII, 259), sintagmă pe baza căreia Lobel propune lectura [δι']ἄλος π[όρων τ]ὸ μέσσον[25] şi Diehl [δι']ἄλος π[όρω]ν τὸ μέσσον.[26].

---

[23] Cu genitivul , cf. *Odiseea*, XII, 27 ἢ ἁλὸς ἢ ἐπὶ γῆς ἀλγήσετε πῆμα παθόντες; *Iliada*, XXIII, 374 ἄψ ἐφ'ἁλὸς πολιῆς, ca şi la Sappho, fragm. 31 D. v. 10 κἄπι χέρσω, 61 D.v. 3 ἐπὶ τῶν σφύρων, 118 D. ἐπ'ἀιόνων, tot în contexte marine; dar mai cu seamă cu acuzativul, cu ideea de străbatere : *Iliada*, X, 27 πουλὺν ἐφ'ὑγρὴν/ἤλυθον, *Odiseea*, XXIV, 48 βοὴ δ'ἐπὶ πόντον, cu acelaşi ţipăt de jale răsunînd peste ape, ca la Sappho.

[24] Nu avem în vedere numai epitetele pe care le primeşte ἅλς la Homer (ἀτρύγητος, βαθύς, δῖος, μαρμάρεος, μέγας, μέσσος, μόρμυρος, πάμπροτος, πᾶς, πολιός, πορφύρεος), ci toate epitetele mării homerice, deoarece, aşa cum am arătat, Sappho schimbă epitetele în funcţie de necesităţile lirice sau creează, din două formule homerice, noi sintagme, cu valori figurative şi conotaţii simbolice. Cf. şi lista epitetelor stabilită de P. Creţia, StCl, II, 1960, p. 311—312.

[25] E. Lobel, *op. cit.*, p. 80 ; tot Lobel citeşte şi ὂν τὸ μέσσον, lectură bazată pe un vers din Alceu (30 D., 3) aflat într-un context marin :

ἀσυ⟨ν⟩νέτημ⟨μ⟩ι τὰν ἀνέμων στάσιν,
τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
τὸ δ'ἔνθεν, ἄμμες δ'ὂν τὸ μέσσον
νᾶϊ φορή⟨μ⟩μεθα σὺν μελαίνᾳ
χείμωνι μ̣όχθεντες με μεγάλῳ μάλα·

[26] E. Diehl, *op. cit.*

Numai că, în ediţia a II-a a *Antologiei* (1936), Diehl renunţă la această lectură, poate din motive semantice, pentru că marea, aşa cum reiese din înţelesul general al fragmentului, n u m a i p o a t e f i d r u m, cale materială de legătură. În plus, în ediţia Lobel-Page se renunţă şi la ὄν, citindu-se γαρύει̣[..(.)]αλον̣[...(.)τ̣]ὸ̣ μέσσον.. Ţinînd cont de numărul de litere indicat de ediţia folosită de noi [27], s-ar fi putut propune, tot pe baza unui loc homeric unic (*Iliada*, XXI, 59 πόντος ἁλος πολιῆς), lectura [ἐπ']ἅλος π[όντον] τὸ μέσσον. Înlocuirea troheului prin spondeu trohaic, în endecasilabul falecian, reprezintă însă o excepţie şi ni s-ar putea obiecta introducerea unui accident metric într-un poem în care toate versurile întregi sînt foarte corecte.

Mai avem la dispoziţie o singură « cheie », adverbul-prepoziţie [28]. Numai trei adverbe-prepoziţii cu iniţiala indicată de versul safic apar doar o singură dată însoţind un nume al mării la Homer: πέρην [29], πρόσω şi προτί [30]. În condiţiile inexistenţei lui ὄν, convin metric numai πέρην şi πρόσω. Dintre acestea, numai unul (πέρην) face sintagmă cu ἅλς şi motivează genitivul, putînd funcţiona şi ca postpoziţie. Convine şi sensul acestuia, sens care se încadrează semnificaţiei generale a fragmentului. Propunem deci lectura γαρύε[ι ἔτ' ἅλος π[έραν τ]ὸ μέσσον '...nu mai face să se audă peste mare apelul misterios dintre noi' [31].

În eventualitatea că această propunere este valabilă, ar mai rămîne de stabilit numai dacă, după această lectură, marea se integrează şi sistemului de simboluri al poeziei safice.

Fragmentul 98 cuprinde trei secţiuni : momentul amintirii, apariţia lunii şi strigătul fetei. Secţiunea mediană reprezintă în acelaşi timp o secvenţă temporală şi o comparaţie care cuprinde un simbol. Un simbol însă tinde în mod evident să se materializeze, să se transforme într-un accesoriu al ambianţei. Fiind totuşi un simbol, el este pus în legătură cu acţiunea. În felul acesta, o comparaţie este înfăţişată sub forma unei secvenţe temporale [32]. Aici, comparaţia ia materialul primei secvenţe şi îl transformă în cea de-a treia, producînd întoarcerea la situaţia iniţială [33], singurătatea. S-a constatat că fragmentul conţine o constantă schimbare

---

27 Sappho. Griechisch und deutsch, herausgegeben von Max Treu, München, 1968.

28 Am luat în consideraţie toate cuvintele din Homer care încep cu π şi însoţesc un nume al mării.

29 Un alt πέρην αλός se găseşte în *Iliada*, II, 626, în catalogul corăbiilor, socotit a fi un adaos tîrziu..

30 *Iliada*, XXIV, 752 πέρην ἁλὸς ἀτρυγέτοιο, în bocetul Hecubei; *Odiseea*, IX, 542 πρόσω φέρε κῦμα; *Odiseea*, IX, 147 κύματα μακρὰ κυλινδόμενα προτὶ χέρσον.

31 Citim ἄ[π]υστον sau ἄ[κο]υστον . . . τὸ μέσσον, strigătul, cuvintele, ceea ce trebuie auzit sau ceea ce nu poate fi auzit formînd legătura dintre cele două prietene. Nu este un lucru neobişnuit detaşarea atributului de cuvîntul determinat. Chiar în fragmentul 55 a, 5—7, se poate citi ἐλικώπιδα ... ἄβραν 'Ανδρομάχαν separate de un vers întreg. Respectăm astfel punctuaţia regulată a fragmentului, care, cu o singură excepţie (v. 8, care suferă şi din punct de vedere metric), indică o corespondenţă între finalul strofei şi finalul frazei.

32 Cf. A. A. Potebnja, apud R. Jakobson, *Lingvistică şi poetică*, în *Probleme de stilistică*, Bucureşti, 1964, p. 113.

33 Cf. Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 275.

între contrarii : între lună şi soare (prin epitetul totodată ornant şi funcţional), între apropiere şi separaţie, între natural şi forjat, între linişte şi zbucium [34]. Am adăuga : între înflorire şi sterilitate, caracteristici prin care pămîntul se opune mării. (În două din cele trei locuri în care apare marea la Sappho ea are epitetul ἁλμύρος.) De fapt, nu asistăm numai la o permanentă fuziune a contrariilor, ci şi la o imagine în oglindă, o imagine răsturnată. Acelaşi glas, desfătare a lui Atthis, nu mai ajunge pînă la prietena care aşteaptă pe ţărmul din faţă. « Aici » (τύιδε) a devenit « dincolo » (κῆθι). În amintire, aici, ele sînt împreună, în realitate, fata e singură, acolo ; în amintire, ea se află aici, în mijlocul prietenelor din Lesbos, în realitate, acolo, printre femeile lidiene ; în amintire, ea cîntă, în realitate, se zbuciumă şi strigă, iar marea zbuciumată dintre cele două ţărmuri, marea stearpă ce se opune oricărei rodiri, oricărei înfloriri (θάλασσα ἁλμύρα), rupe ţesătura, firul nevăzut prin care luna legase pe cele două prietene. Mai mult, ea transferă dincolo, în liniştea nopţii luminoase, zbuciumul şi singurătatea celei ce nu se poate face auzită [35]. « Aici » nu mai este compatibil cu «aproape ». Vizualul este anihilat de auditiv. Iată alegoria singurătăţii.

« Vînturile, marea şi detaliile geografice apar în special ca vehicule ale comparaţiilor » afirmă Th. McEvilley [36]. Sappho nu spune explicit « ea se zbuciumă ca marea bătută de valuri », dar o presupune, iar marea, accesoriu al ambianţei, devine simbolul însingurării. Iată de ce noaptea, deşi luminoasă, nu mai poate destrăma singurătatea, de ce noaptea îşi răstoarnă funcţia.

Marea homerică, pe al cărei ţărm se mijlocea eroilor comunicarea cu divinitatea, devine la Sappho agentul însingurării, al non-comunicării.

Martie 1984

Facultatea de Filologie
Str. Al. I. Cuza 13
1100 Craiova

LA MER SAPPHIQUE — LA MER HOMÉRIQUE

(RÉSUMÉ)

En étudiant le fragment sapphique 98 D., nous avons analysé le 20e vers, que le manuscrit transmet sous la forme γαρυε[ι..(.)] αλος π[....(.)]ο μεσσον. Parce que le poème entier abonde en échos homériques, nous avons cherché dans Homère une formule qui y convient, et nous avons proposé la lecture γαρύε[ι ἐτ']ἄλος π[έραν τ]ὸ μέσσον.

[34] Cf. L. Weld — W. Netheract, *art. cit.*, p. 30.

[35] Se înlătură astfel şi serioasa obiecţie în legătură cu poziţia geografică a Sardesului, care nu se află pe malul mării.

[36] Th. McEvilley, *art. cit.*, p. 264.